

UDK: 94:929 Kovačević B.

Radoje PAJOVIĆ (Podgorica)

Dukljanska akademija nauka i umjetnosti

In memoriam
BRANISLAV BATO KOVAČEVIĆ
(1933–2009)

Opraštamo se od našeg kolege i prijatelja i vrsnoga stvaraoca, dugogodišnjega direktora Istorijskog instituta, profesora Filozofskoga fakulteta Univerziteta Crne Gore i člana Dukljanske akademije nauka i umjetnosti – Branislava Bata Kovačevića.

Svi koji smo ga poznavali znali smo da je Bato, kako smo ga od milošte zvali i u porodici i u društvu, veliki borac i izuzetno moralan i dostojanstven čovjek. U životu je vodio mnoge bitke, lične i društvene, i sve ih je najvećim dijelom dobijao, ali ovu posljednju – bitku za život, nažalost nije uspio da dobije. Dostojanstveno je prihvatio neminovni kraj, kao što je dostojanstveno i kroz život hodio.

Opaka i podmukla bolest, koja ga je napala kad je završje već bilo načeto, koristeći brojne ožiljke i rane koje je u životu dobijao, sistematski ga je lomila i osvajala, a on je mogao da se brani samo sviješću i ironijom.

Branislav Bato Kovačević rođen je 7. decembra 1933. godine u Podgorici. Već u osmoj godini životnu radost prekinula mu je smrt oca

Stanka, stuba porodice, u najteže doba, aprila 1941. godine, u vihoru Drugog svjetskog rata. S majkom Vukosavom i maloljetnim sestrama i bratom ratne godine proveo je u ućevini, kod Popovića, u Morači. S 12 godina vratio se u porušenu Podgoricu, koja je na Batu ostavila nove ožiljke, s kojima se nosio čitavoga života.

Na krilima neviđenoga elana grad se podizao, u poletu mladosti i opštega entuzijazma, u čemu je i Bato učestvovao i srcem i dušom. U takvom ambijentu stasavao je i kao čovjek i kao ličnost.

Gimnaziju je završio u Podgorici 1952, a Filozofski fakultet, Odsjek za istoriju, u Sarajevu 1959. godine. Po završetku školovanja vratio se u Podgoricu, grad svojega života, đe je zasnovao radni odnos i porodicu.

Bato je u svom životu, osim prema porodici, imao tri ljubavi – prema prosvjeti, nauci i sportu, prije svega fudbalu. Tim ljubavima posvetio je čitavo svoje biće.

Bato je, rekao bih, polazio od one antičke maksime – da život ima smisla jedino ako se posveti drugima, ljudskoj sreći. Tako se u životu i ponašao.

Svoj radni vijek posvetio je najvećim dijelom prosvjeti. Prvih devet godina proveo je kao profesor, zamjenik direktora, a zatim direktor u Građevinskom školskom centru. I kao profesor i kao organizator nastave i kao rukovodilac, Bato je stekao veliki ugled, i kod svojih kolega i kod učenika. Zahvaljujući tome i ogromnom njegovom entuzijazmu i znanju, ta škola je stekla veliki ugled kao jedna od najboljih u Crnoj Gori. Njegov uspjeh i uspjeh njegove škole bio je zapažen, pa je premješten na mjesto đe će svoje znanje i umijeće moći da prenese na sve škole. Postavljen je najprije za pomoćnika, a zatim za zamjenika republičkoga sekretara, tj. ministra za obrazovanje, nauku, kulturu i fizičku kulturu, u nekoliko mandata. Za sve to vrijeme pa i kasnije, bio je član, a zatim sekretar Pedagoškoga savjeta Crne Gore.

Taj period iskoristio je i za lično usavršavanje, pa je iz rada i uz rad završio magisterij, 1977. godine, a sedam godina kasnije i doktorat istorijskih nauka.

Nakon isteka obaveza u Ministarstvu obrazovanja izabran je za predsjednika SSRN Titograd, a potom za predsjednika SSRN Crne Gore. To je bila profesionalna dužnost a ne Batova prava vokacija. Njegova vokacija bila je i ostala profesura. Godine 1993. izabran je za profesora istorije južnoslovenskih država u srednjem vijeku s metodikom nastave istorije na Odsjeku za istoriju i geografiju Filozofskoga fakulteta u Nikšiću. Nakon reizbora na toj dužnosti je ostao do penzionisanja 2000. godine, pa i poslije penzionisanja. Na tom odsjeku je bio i šef Katedre za savremenu istoriju.

Značajan period svog života Bato Kovačević je posvetio nauci, naročito od sticanja stepena magistra istorijskih nauka. Za ostvarene rezultate u oblasti nauke Naučno vijeće Istorijskog instituta izabralo ga je 1991. godine u zvanje naučnoga savjetnika. Ipak, nauci je mogao da se posveti u većoj mjeri tek nakon izbora za direktora Istorijskog instituta, marta 1994. godine.

Uoči Batova dolaska za direktora Institut je preživljavao možda najteže trenutke u svome pedesetogodišnjem postojanju. Bilo je to vrijeme nazapamćene inflacije, ali i brojnih organizacionih političkih i ideoloških problema u samoj kući. Tu je novi direktor položio veliki ispit, ne samo profesionalni nego i ljudski, izbjegao brojne Scile i Haribde i uveo tu instituciju u mirne vode. Zbog toga se s pravom može reći da je nemjerljiv Kovačevićev doprinos razvoju Instituta i njegovom ugledu i uopšte afirmaciji naučne misli o Crnoj Gori. Iako u teškoj finansijskoj situaciji, Institut je objavio vrijedna izdanja, nastavio ili pokrenuo neke kapitalne projekte i time postigao značajne uspjehe.

No, ovom prilikom neophodno je nešto reći i o Batovu ličnom naučnom opusu. Taj opus je vrlo impozantan. Samostalno ili kao koautor objavio je osam knjiga, posebnih izdanja, od kojih su dvije doživjele dva izdanja, kao priređivač potpisao je 14 knjiga, a kao urednik 64 izdanja. Objavio je 320 naučnih članaka, eseja, prikaza i drugih naučnih priloga. Njegovu bibliografiju objavio je Bibliografski vjesnik, organ Društva bibliotekara Crne Gore i Centralne narodne biblioteke „Đurđe Crnojević“, u trobroju za 2008. godinu. U njemu se navode 1.243 bibliografske jedinice.

Ako bih morao da izdvojim tri njegova najvažnija naučna djela, opredijelio bih se za sljedeća: *Komunistička partija Crne Gore 1945–1952*, kao pionirski poduhvat, zatim *Savezničko bombardovanje Crne Gore 1943–1944*. i *Stradanje crnogorskih četnika 1944–1945*, ne samo zbog naučnih rezultata koje je u njima dao nego i zbog bogate dokumentacije koju daje u prilogu.

U knjizi o savezničkom bombardovanju nalazi se bitan podatak da rukovodstvo NOP-a nije naručilo bombardovanje jugoslovenskih gradova, nego rukovodstvo protivničkoga pokreta, a rukovodstvo NOP-a je čak protestovalo protiv bombardovanja.

Bata Kovačevića je, pored ostalih brojnih tema, posebno okupirala sudbina Crne Gore od kraja XVIII do sredine XX vijeka, kontinuitet crnogorske državnosti, međunarodno priznanje Crne Gore, pad Crne Gore 1916. godine, sudbina Crne Gore između dva svjetska rata, fenomen Drugog svjetskog rata, pa je tim povodom organizovao nekoliko naučnih

skupova i pripremio za štampu nekoliko starih izdanja. Svoje poglede na crnogorsko nacionalno pitanje objavio je u drugom izdanju knjige *Đilas heroj – antiheroj*, ukazujući na neke Đilasove zablude.

Bato Kovačević je bio urednik svih posebnih Institutovih izdanja i rukovodilac obnovljenoga projekta *Istorija Crne Gore*.

Kovačević je bio član DANU od njenog osnivanja (1999) i član Odbora za istorijske nauke CANU. U više navrata biran je za člana Redakcije *Istorijskih zapisa*, *JIČ-a*, *Nastave istorije*, *Crnogorske bibliografije 1494–1994*, revije *Ovdje*, *Fizičke kulture*, više naučnih zbornika i stručnih publikacija.

Bio je član Savjeta Filozofskog fakulteta u Nikšiću i njegov predsjednik, član Senata Univerziteta Crne Gore, član Skupštine Univerziteta, predsjednik Izdavačkoga savjeta lista „Pobjeda“, član Međurepubličko-pokrajinske komisije za kulturu, predsjednik Društva istoričara Crne Gore, član Predsjedništva SDIJ, član Komisije za izradu nastavnih programa iz istorije. Bio je predsjednik Izvršnoga odbora i Skupštine SIZ-a za kulturu Titograd, predsjednik Fonda za kulturu i fizičku kulturu Titograd, član Republičke skupštine SIZ-a usmjerenog obrazovanja.

Njegovo angažovanje u sportskim organizacijama posebna je priča. Dugo je bio član uprave Fudbalskog kluba „Budućnost“. Bio je član Fudbalskog saveza Crne Gore i potpredsjednik FSJ, predsjednik Saveza za fizičku kulturu Crne Gore, član Skupštine JOK, učesnik Kongresa FIFA. Autor je više radova iz istorije fizičke kulture i sporta. Najljepše godine života posvetio je sportu, ali se i sport njemu odužio. Zahvaljujući sportu, obišao je četiri kontinenta. Zaslužni je član FSCG (1975) i FSJ (1976). Dobitnik je više domaćih i međunarodnih priznanja, plaketa i diploma za rad u sportu.

Za svoje stvaralaštvo Bato Kovačević je dobio nekoliko značajnih priznanja i odličja. Godine 1977. dobio je nagradu „Oktoih“, najviše republičko priznanje za doprinos unapređenju vaspitanja i obrazovanja. Za naučni doprinos dobio je Nagradu oslobođenja Titograda, zatim Orden rada sa zlatnim vijencem i druga priznanja.

Dugo sam se poznavao s Batom Kovačevićem, ali tek od njegova dolaska u Institut postali smo bliski prijatelji i takvi ostali do kraja.

Bato je zaista bio rijedak čovjek i drug. Krasile su ga najljepše ljudske osobine i visoke moralne vrijednosti. Bilo je zadovoljstvo i čast poznavati ga, a kamoli sarađivati i družiti se s njim. Iako su ga u životu pogađali porodični gubici i druge nedaće, time nije opterećivao druge. Svoju muku nosio je sam.

Bio je vedar i kritički duh, više realist nego idealist, ali je branio velike ljudske ideale, naročito načela slobode i pravde.

Njegov odlazak veliki je gubitak ne samo za njegovu porodicu nego i za društvo u cjelini, posebno za historiografiju. Međutim, njegovi naučni radovi ostaju i njegovo bogato moralno nasljeđe, kao svjedočanstvo o životu i stvaralaštvu jedne velike i časne ličnosti i o njegovim moralnim vrijednostima i iskazanom patriotizmu u najtežim trenucima.

Neka je vječna slava i hvala akademiku, profesoru i doktoru historijskih nauka Branislavu Batu Kovačeviću.